

Budget 2019 Plan 2020-2021

Lerums Kommun

nysa
m

Innehåll

1	Förord	4
2	Kommunens övergripande styrdokument	6
3	Vision 2025	7
4	Politisk vilja och inriktning för perioden 2019-2022	8
4.1	Politiska inriktningsmål:	8
4.1.1	Utbildning	8
4.1.2	Stöd och omsorg	10
4.1.3	Boende	13
4.1.4	Infrastruktur	14
4.1.5	Personal	16
4.1.6	Näringsliv	16
4.1.7	Miljö-Klimat-Hållbarhet	17
4.1.8	Integration	18
4.1.9	Kultur	19
4.1.10	Fritid	20
5	Budgetmodell	21
6	Lerums totala ram	22
6.1	Omvärld	22
6.2	Befolkning	23
6.3	Skatter och generella statsbidrag	24
6.4	Bruttonationalprodukt (BNP) och konjunktur	24
6.5	Prisutveckling	25
7	God ekonomisk hushållning	26
7.1	God ekonomisk hushållning ur ett verksamhetsperspektiv	26
7.2	God ekonomisk hushållning ur ett finansiellt perspektiv	26
8	Sektorsramar	28
8.1	Internränta	28
8.2	Kapitalkostnader	28
8.3	Löneutveckling	28
8.4	Grundindex	29
8.5	Central Budgetpost	29
8.6	Familjecentraler	29
8.7	Jubileumsåret	29
8.8	Målgruppsanpassning	29
8.9	Nyckeltal	30
8.10	Sektorsramar	30
9	Investeringar och nyupplåning	32

9.1	Bakgrund	32
9.2	Finansiellt mål	32
9.3	Behoven 2019-2021	32
9.4	Nyupplåning.....	33
10	Finansiella rapporter	34
10.1	Driftsredovisning	34
10.2	Resultatbudget	35
10.3	Finansieringsbudget	36
10.4	Balansräkningsbudget.....	37
10.5	Investeringsbudget	38
10.6	Exploateringsbudget.....	39
11	Bilagor	40
11.1	VA och renhållning	40

1 Förord

Lerums Kommun är en fantastisk plats att leva och bo på. Här trivs människor, här finns det framtidstro och bra skolor, närhet till vacker natur, trevliga människor, drivna företagare samt ett levande föreningsliv. Idag bor vi i en växande kommun och vi vill att vår kommun ska fortsätta växa. Här bor idag drygt 42 000 invånare i vår kommun och vi vill att vi ska bli fler. Tillväxten bidrar till ökade skatteintäkter, ett större kundunderlag för vårt lokala näringsliv och en allt mer levande och trivsamt kommun, men det ställer också större krav på byggnation av fler bostäder, nya verksamhetslokaler, så som skola, förskola, äldreboenden m.m., nya mötesplatser och en bra infrastruktur.

Vår kommun är en bra kommun för barn och unga att växa upp i. Vår kommun har ett välförtjänt rykte om att vara en bra skol-kommun. Det är också därför många väljer att bosätta sig här. Denna goda grund vill vi fortsätta bygga på. Genom att fortsätta arbetet med skolans systematiska kvalitetsarbete kan vi ge varje barn goda möjligheter att få med sig de kunskaper som krävs för att de ska kunna förverkliga sina drömmar. Genom att investera i nya förskolor skapar vi goda förutsättningar att på sikt minska storleken på barngrupperna, framförallt för barn upp till 3 år. Här byggs nya idrottsanläggningar, och ännu fler är planerade på sikt.

Vår kommun ska ha en bra äldreomsorg som är trygg och meningsfull. Här ska alla kunna åldras tryggt och säkert även när de behöver samhällets omsorger. Detta ställer krav på en hög kvalitet i vår äldreomsorg som vi bygger tillsammans med den äldre, anhöriga och kommunens fantastiska personal.

Också den psykiska ohälsan behöver tas på allvar. Genom att arbeta med tidiga, förebyggande och samordnande insatser står vi rustade inför samhällets utmaningar med psykisk ohälsa, drogmissbruk, utanförskap och integration av människor på flykt från krigshärjade länder. Tillsammans med föreningslivet och den ideella sektorn vill vi bygga ett varmt och omhändertagande samhälle.

Under 2019 vill vi sätta ett extra stort fokus på vår viktiga personal. Vi konstaterar att personalen i vår kommun är en av våra absolut viktigaste resurser för att säkerställa den höga kvalitet inom välfärden som vi vill att vår kommun ska leverera. Genom ett gott ledarskap, ökat inflytande på våra arbetsplatser samt en tydlig uppföljning av vår personals arbetssituation skapar vi goda förutsättningar för att minska sjukfrånvaron och personalomsättningen.

En god integration bygger på att se till varje individs möjligheter att växa som person och bli en positiv och bidragande kraft till vårt gemensamma samhälle. För att säkerställa en god integration ska vi ta tillvara på goda inspel från kommunens alla

eldsjälar samtidigt som vi är öppna för att titta på andra kommuners politiska förslag för att öka integrationen i sina respektive kommuner. Genom att säkerställa att varje individ snabbt lär sig svenska, hur det svenska samhället fungerar samtidigt som de får möjlighet till en relevant utbildning och arbete öppnas viktiga dörrar i deras resa mot en hoppfull framtid.

2019 är året då vi tar stora kliv mot ett bättre företagsklimat i vår kommun. Ett bra företagsklimat skapar goda förutsättningar för våra företag att växa och på sikt skapa nya jobb i vår kommun. Dessa jobb är viktiga då de dels bidrar till vår gemensamma välfärd, men också för att de bidrar till ekonomisk frihet och självständighet för den anställda. Med bra kommunal service, ett trevligt bemötande, en god infrastruktur och en professionell myndighetsutövning skapar vi goda förutsättningar för företag att växa och för nya etablera att sig i vår kommun och på så sätt att det skapas nya viktiga arbetstillfällen. Vår kommuns strategiska läge i en av Sveriges största arbetsmarknadsregioner gör vår kommun till en attraktiv plats att leva, bo och verka i.

Lerums Kommun ska vara en kommun som är nyfiken på vad framtiden har att erbjuda. Med större krav från samhället på ökad service till våra barn, unga, vuxna och äldre konstaterar vi att kostnaderna riskerar att öka i en ohållbar takt. Ett bra sätt att parera skenande kostnader är att hitta smarta lösningar som inte påverkar välfärdens kvalitet. Många av dessa lösningar hittar vi i form av digitalisering. Därför är det av största vikt att vi snarast intensifierar arbetet med digitalisering i vår kommun som kan underlätta såväl våra anställdas vardag som våra kunder och brukare. Det är också genom god samverkan med såväl föreningslivet och näringslivet som vi kan skapa en högre kvalitet till en lägre kostnad inom vår gemensamma välfärd samtidigt som vi skapar stora mervärden för alla parter.

2019 års budget (med plan 2020-2021) präglas av ansvarstagande för vår kommuns ekonomi samtidigt som den innehåller viktiga satsningar för framtiden med nödvändiga investeringar och en driftbudget som säkerställer hög kvalitet i vår gemensamma välfärd.

2 Kommunens övergripande styrdokument

Vision

Visionen synliggör vad Lerums kommun ska kännetecknas av ur ett långsiktigt perspektiv. Lerums kommuns vision är att bli Sveriges ledande miljökommun år 2025. Värdeorden kreativitet, inflytande och hållbarhet genomsyrar organisationen och alla beslut som fattas.

Målbild 2040

Målbild 2040 är en samling framtidsberättelser som syftar till att tjäna som ledstjärnor för framtagande av en ny översiktsplan och beskriver ett potentiellt framtida Lerum år 2040. Målbilderna är formulerade i linje med visionen. För att målbilderna ska vara en ledstjärna för kommande översiktsplan har de skapats med ett tidsperspektiv på 20-30 år framåt i tiden. När den kommande översiktsplanen antagits är tanken att den ska ersätta Målbild 2040 som övergripande styrdokument.

Budget

Utifrån mandatperiodsdokumentet ska budgeten sätta ramen för de resurser och den verksamhet som kommunstyrelsen har i uppdrag att genomföra för det kommande året, samt en plan för ytterligare två år. Budgeten anger vilka prioriteringar som görs i syfte att nå de uppställda målen.

Verksamhetsplan

Verksamhetsplanen är kommunstyrelsens uppdragsbeskrivning till kommunförvaltningen och tydliggör styrelsens plan och strategi för att verkställa Kommunfullmäktiges uppdrag. I planen konkretiseras och prioriteras arbetet med politiska mål och uppdrag för verksamhetsåret. Verksamhetsplanen innehåller en ekonomisk plan för året inklusive finansiella mål, samt de prioriterade politiska målen och uppdragen.

Årsredovisning

Årsredovisningen avlämnas av kommunstyrelsen till kommunfullmäktige. Den följer upp hur verksamheterna arbetat med uppdragen under året som gått utifrån budgeten.

3 Vision 2025

Kommunen har ett viktigt uppdrag. Det består i att säkerställa att medborgarna i Lerums kommun har tillgång till stöd och service inom viktiga områden som skola, vård och omsorg. Kommunen ska också se till att den grundläggande infrastrukturen fungerar och arbeta för att Lerums kommun i sin helhet ska utvecklas positivt.

För att tydliggöra vad Lerums kommun ska kännetecknas av för att vara en attraktiv kommun att leva, arbeta och bo i har kommunfullmäktige antagit Vision 2025. Den slår fast att Lerum ska bli Sveriges ledande miljökommun, och att kommunen ska kännetecknas av hållbarhet, kreativitet och inflytande.

Visionen ska genomsyra organisationen, verksamheten och alla beslut som fattas.

4 Politisk vilja och inriktning för perioden 2019-2022

4.1 Politiska inriktningsmål:

4.1.1 Utbildning

Det bor många barn i Lerums kommun och förskolor och skolor har högsta prioritet. Det gäller i alltifrån undervisning och lärande till investeringar i nya förskolor och skolor. Med en trygg och lärande förskola och en kreativ kunskapsskola ska vi ge barn och ungdomar förutsättningar att växa som människor och få den kunskap de behöver för att själva forma sina liv. Det gäller alla barn och ungdomar. Både de som har behov av särskilt stöd och de som behöver extra utmaningar. Eftersom vi tror på mångfald och valfrihet ser vi gärna fler friskoleetableringar i Lerums kommun.

Förskola

Inget är viktigare än en bra start i livet och i förskolan läggs grunden för det livslånga lärandet. I förskolorna i Lerums kommun ska barn och föräldrar känna sig trygga och vi ska ha ett tydligt lärandeperspektiv. Alla förskolegrupper ska ledas av en förskollärare, som har det pedagogiska ansvaret och verksamheten ska planeras så att barnen tillbringar större delen av dagen i mindre grupper.

Eftersom vi blir fler och fler barn i Lerums kommun ska vi fortsätta satsningen på nya förskolor. Viktigt är att vi har god framförhållning när vi planerar för kommande behov av förskolor, samtidigt som vi har en positiv syn på föräldrars möjlighet att själva påverka och välja form av barnomsorg.

Uppdrag och mål

- Arbetet med att minska antalet barn i förskolegrupperna under större delen av dagen ska fortsätta, med fokus på barn upp till 3 år.
- Förutsättningarna för att införa förste förskollärartjänster ska utredas
- Arbetet med en giftfri förskola ska fortsätta.
- Vi ska se positivt på föräldrars möjlighet att själva påverka och välja form av barnomsorg.

Skola

I Lerums kommun har vi bra förskolor och skolor, och vi har engagerade och välutbildade lärare, som kontinuerligt och systematiskt utvecklar kvaliteten i skolorna. Varje elev ska ha möjlighet att utvecklas till sin fulla potential och vi ska fortsätta att förbättra kunskapsresultaten. Lärarna är nyckelpersoner i skolans verksamhet, men även föräldrar har ett ansvar för att skapa bästa möjliga förutsättningar för elevernas utveckling och lärande. För att skapa samsyn kring den ansvarsfördelningen behöver ansvar och förväntningar tydliggöras i någon form av "förväntansdokument".

Det är många faktorer som påverkar elevernas kunskapsresultat. En grundläggande faktor är att det är lugn och ro i klassrummen och vi behöver hitta vägar att förbättra studieron. Men vi behöver även öka den fysiska aktiviteten i skolan. Fysisk aktivitet kan både förbättra lärandet och elevernas fysiska och psykiska hälsa. Att på olika sätt uppmuntra fysisk aktivitet under skoldagen är därför en angelägen uppgift för skolan och skoldagen.

Lerums gymnasium är ett flaggskepp i vår kommun och ska vara det även i framtiden. På gymnasiet ska det finnas ett modernt och brett utbud av program, som passar både den som vill läsa vidare och den som vill direkt ut i arbetslivet efter gymnasiet eller starta ett eget företag. Gymnasiet ska vara en mötesplats för utbildning och bildning och ska samverka med kommunens grundskolor, med universitet och forskning samt med näringsliv och samhället i övrigt.

Även Vuxenutbildningen ska erbjuda utbildningar som passar människors olika behov. Vi lever i en tid då omvärlden förändras i snabb takt och den som behöver ska erbjudas bra förutsättningar att utveckla sina kunskaper. Någon behöver förbättra sina grundkunskaper, någon annan specialisera sig inom ett yrke, en tredje förbereda sig för vidare studier. Allt ska vara möjligt på Vuxenutbildningen eller i samverkan med vuxenutbildningen i andra kommuner. SFI (Svenska för invandrare) ska erbjudas på tider som passar även den som ännu inte fått barnomsorg eller den som är föräldraledig.

Uppdrag och mål

- Kunskapsresultaten ska öka och vara minst lika höga som i jämförbara kommuner.
- Lärarassistenter och annan stödpersonal ska anställas för att avlasta lärare.
- Lerums gymnasium ska öka sin samverkan med universitet och högskolor.
- Vi ska med god framförhållning tillgodose att det finns utbildningar inom bristyrken.
- Vi ska ta krafttag mot den psykiska ohälsan.

4.1.2 Stöd och omsorg

Människor är olika och alla har rätt att vara med i samhället på lika villkor därför vill vi ha en välfärd som utgår från människan och hennes behov, önskan och ambitioner. Det innebär en vård och omsorg som fungerar när du behöver den, där du aldrig behöver tveka över om du vill åldras i vår kommun eller när du behöver en extra hand som stöttar upp i vardagen. Varje människa ska självklart ha rätt att få bestämma över sin vardag och sin omsorg. Det gäller alla oavsett ålder eller funktionsvariation.

Drift

Mycket tyder på att förväntningarna på den kommunala servicen inom omsorgen kommer ändras där eget inflytande, flexibilitet och delaktighet blir än mer centrala värden. Alla människor mår bäst av att själv välja hur man vill leva sitt liv och därför ska valfriheten inom stöd och omsorg öka. Även möjligheten att avstå att välja ska finnas. Det är viktigt att verksamheten utgår från förebyggande arbete och en helhetssyn på individen, där ingången ska vara att kunna hålla sig frisk så länge som möjligt.

Uppdrag och mål

- Fortsätta höja kvaliteten och öka nöjdhet inom omsorgerna.
- Vi vill aktivt verka för att lägga ut verksamhet i alternativ drift inom Särskilt boende för äldre, samt hemtjänsten.

Psykisk ohälsa

Kommunen behöver arbeta med tidiga, förebyggande och samordnande insatser för att kunna stå rustad inför de utmaningar som finns när det gäller psykisk ohälsa, drogmissbruk, utanförskap och integration av människor på flykt från krigshärjade länder. Viktigt idag är barn och ungas psykiska hälsa. Det börjar med föräldraskapet; utan föräldrar som tar sitt fulla ansvar står vi handfallna inför ungas problem. Det innebär att vi behöver starta med tidiga insatser då det skapar möjligheter för unga att utveckla en god hälsa då sociala faktorer ofta går i arv. För att vända trenden med psykisk ohälsa hos barn och ungdomar är det viktigt att fokusera på det friska och arbeta förebyggande.

Uppdrag och mål

- Under 2019 skall vi prioritera att minska den psykiska ohälsan hos våra unga, med fokus på tidiga insatser och en utvecklad föräldrarådgivning. Åtgärderna skall ske sektorsövergripande och i samverkan.
- Vi ställer oss positiva till att starta en familjecentral i Lerum samt att utveckla den öppna förskolan till en familjecentral i Floda.

Äldre

Alla skall åldras tryggt i Lerum. Vår äldreomsorg skall vara trygg, värdig och meningsfull. Vi vill att seniorer skall vara med och utforma insatserna. Vad som är kvalitet i äldre vården vet de äldre bäst själva. Vi vill införa möjlighet för våra äldre att fatta sina egna beslut över hur och när de behöver en extra hand som stödjer upp. Framförallt måste vi förenkla processerna vid biståndsbedömning för att kunna möta upp behoven när de uppstår. Omsorgen av demenssjuka personer behöver bli ännu bättre. De demensboenden som finns i kommunen ska vara anpassade för demenssjuka personer. Såväl ledning som vårdpersonal ska ha den kompetens som krävs för en demensvård av hög kvalitet. Ett tryggt åldrande innebär också att vi behöver utveckla stödet till de anhöriga som vårdar en närstående i hemmet. Att ge dem det stöd de behöver är att investera för framtiden.

Uppdrag och mål

- Vi vill säkerställa fortsatta aktiviteter för de boende på kommunens särskilda boenden.
- Vi vill utreda möjligheten till förenklad biståndsbedömning i äldreomsorgen.

Anhöriga

När det behövs vård i någon form så är det viktigt att personen är i centrum hela vägen hem. I skarven mellan olika vårdgivare händer det tyvärr att den hemsända patienten och de anhöriga kommer i kläm. Hemmet har till exempel inte hunnit anpassas för de insatser som behövs för att klara ett fungerande vardagsliv. Med en smartare hantering av korttidsplacering på boende i kommunen blir det lättare att lösa de praktiska problem som kan uppstå

Uppdrag och mål

- Under 2019 vill vi utveckla anhörigstödet samt utreda möjlighet att införa flexibel växelvård även för Funktionsstöd.
- Övergången mellan korttidsboende och hemmet ska fungera så effektivt och tryggt som möjligt.

Försörjningsstöd

Ibland kan människor behöva ekonomiskt stöd från kommunen, t ex i form av försörjningsstöd. Viktigt är då att det finns en tydlig väg ut ur bidragsberoendet, i de fall det är möjligt. Därför införs ett krav på motprestation från den som får försörjningsstöd. Motprestationen kan se olika ut, men ett exempel kan vara kompetenshöjande åtgärder i form av arbetspraktik.

Uppdrag och mål

- Under 2019 skall försörjningsstödet minimeras med målet att stödet per hushåll i Lerums Kommun skall minska till genomsnittliga nivåer i våra tre storstadsregioner.
- Under 2019 skall vi införa krav på motprestation av den som erhåller försörjningsstöd.

Samverkan

Värdigheten i ett samhälle kan bäst bedömas utifrån hur man bemöter de mest behövande människorna. Vägen dit är att låta samarbetet mellan kommunen och övriga samhällsaktörer löpa som en röd tråd, där vi tar tillvara civilsamhällets innovationskraft. Vi behöver prioritera samverkan; det innebär att vi som kommun skall göra allt vi kan för att underlätta det goda arbete som civilsamhället gör. Vi vill särskilt utveckla samarbetet med organisationer som med god lokalkännedom och djup förståelse för människor i social utsatthet kan göra skillnad när vi som kommun är begränsade.

Uppdrag och mål

- Utveckla befintliga och nya samarbeten med civilsamhället för att stärka välfärdens kärna.
- Lerums kommun utreder samt tecknar överenskommelser med civilsamhället om utvecklad samverkan och dialog.

4.1.3 Boende

Lerums Kommun är en fantastisk plats att bo på. Därför är det extra roligt att många människor också väljer att flytta hit såväl som att stanna kvar. Alliansen vill att vår kommun ska planera för en långsiktig hållbar befolkningstillväxt som är kopplat till behovet av nödvändiga investeringar i infrastruktur och kärnvälfärd. Vi vill se en stark men balanserad tillväxt. Vi välkomnar nya kommuninvånare men som kommun behöver vi mäta med planeringen och finansiering av kommunens välfärdstjänster. Kommuninvånarna ska ha maximal nytta och glädje av de skattemedel de själva bidrar med. Det gäller så väl de välfärdstjänster som erbjuds som de stora ekonomiska investeringar som väntar kommande år. Skatteintäkterna ska räcka till mycket och de ska hanteras ansvarsfullt.

Bostadsbyggandet ska möta våra kommuninvånares behov. Det handlar om unga vuxna som vill flytta hemifrån, par som väljer att separera, folk som vill sälja villan och flytta till ett bekvämare boende. Bostäder saknas även för dem som idag inte bor i kommunen, men som vill flytta hit. Idag planeras bostadsprojekt och några är under genomförande men bostadsbyggandet ska fortsatt vara ett prioriterat område under kommande mandatperiod. För Alliansen är det betydelsefullt att individens frihet och möjlighet att välja bostad ska värnas. Därför ska det finnas en blandad bostadsbebyggelse i hela kommunen. Villor och radhus ska blandas med bostadsrätter, hyresrätter, äganderätter, bostäder för ungdomar. Det är även viktigt att möjliggöra byggnation av trygghetsboenden/seniorboenden i hela kommunen.

De nya bostäderna ska helt enkelt tillgodose människors behov av olika upplåtelseformer och bör finnas i olika prislägen så flyttkedjan stimuleras. Vi behöver ett byggande som skapar ett samhälle där alla trivs. Därför behöver vi lyssna på våra invånares och exploatörers synpunkter hur byggandet kan utformas och underlätta för bostadsbyggandet i hela kommunen.

Fokus kommer att ligga på bland annat att fortsatt möjliggöra för byggnation av bostäder i hela kommunen och vi ser positivt på byggnation även utanför tätorterna. Alliansen vill att varje kommundel ska utvecklas utefter sina möjligheter och i arbetet med att fastlägga bostadsområden i kommunens översiktsplan ÖP kommer bland annat Alliansen att arbeta för att peka ut ett LIS-område i Sjövik. LIS står för landsbygdsutveckling i strandnära lägen. Alliansen ser även positivt på att starta detaljplanearbetet för Södra Floda. Samtidigt vill vi självklart utveckla våra centrala delar med fler lägenheter, stärkt handel och trevliga miljöer i våra centrum. Vi ska även ha en affärsmässig syn på förvaltandet och ägandet av kommunens verksamhetslokaler.

Uppdrag och mål

- Befolkningstillväxten ska över tid vara 1-1,5 %.

- Varje kommundels förutsättningar, sett till befintlig samt planerad infrastruktur och välfärd, ska styra byggandet av bostäder i respektive kommundel. Vi ser positivt på byggnation även utanför tätorterna.
- Verka för diversifierad bebyggelse av bostäder.
- Uppmuntra byggnation av bostäder i olika prislägen.
- Utred förutsättningarna för invånare som vill bygga och hyra ut Attefallshus.
- Intensifiera arbetet med exploatörsdriven planprocess och prioritera resurser för att säkerställa att besluten verkställs samt att projekten genomförs.
- Ha en plankapacitet för att klara av de planer som politiken beslutar och har beslutat om.
- Utveckla ett LIS-område i Sjövik.
- Förbereda för bostadsbyggnation i Södra Floda.
- Undersök möjligheterna att införa Business Improvement District (BID) i Lerum.

4.1.4 Infrastruktur

En förutsättning för att samhället ska uppfattas som attraktivt är att det finns tillgång till goda kommunikationer och en väl fungerande infrastruktur. Idag lever vi i ett samhälle som är i ständig rörelse. Utan en väl fungerande infrastruktur får människor det svårt att ta sig till och från jobbet, barn och unga svårt att ta sig till skolan, utryckningsfordon svårt att ta sig fram till olyckan och bussen svårt att ta sig fram till busshållplatsen. Därför vill vi fortsätta att utveckla kollektivtrafiken, dels genom att i en konstruktiv dialog med Trafikverket driva på att Västra Stambanan byggs ut med ytterligare två spår lokaliserad i en tunnel utanför tätorterna på sträckan Göteborg-Alingsås och dels genom att bygga ett modernt resecentrum.

Befintlig infrastruktur ska anpassas till framtidens transportmedel och det ska säkerställas att det finns tillräckligt med parkeringsplatser för cyklar och bilar i kommunens tätorter. Vi skall ha bra tillgänglighet för samtliga trafikslag, inklusive bilar. Tillgång till parkeringar vid nybyggnation av flerfamiljsbostäder kan dock variera beroende på läge och behov. Lerums kommun har även en fantastisk natur och är som gjord för friluftaktiviteter. Tyvärr saknas idag gång- och cykelväg (GC-väg) mellan Aspen och Jonsered och mellan Ingared till Lilla Nääs via Tollered. Detta är något som vi i Alliansen vill möjliggöra.

Vår kommun är också en del av en stor arbetsmarknadsregion. Detta ger vår kommun goda möjligheter till utveckling och ökar vår attraktionskraft. För att vi ska kunna dra nytta av vår arbetsmarknadsregion krävs det god tillgänglighet till regionens alla hörn och kanter. Vi tycker därför att dagens struktur, där alla ska passera Göteborg för att ta sig vidare i vår region, är problematisk. Alliansen vill därför på längre sikt verka för en ny

trafikled mellan Landvetter flygplats, E20 samt väg 190, och på sikt mot E6 i båda riktningar, detta för att tillgängliggöra flygplatsen samt för att förbättra förutsättningarna för den regionala arbetsmarknaden. I dagsläget är det Härskogsvägen som kommunens invånare tar för att pendla till Borås samt till Landvetters flygplats. Här förs det från kommunens håll i dagsläget diskussioner med Trafikverket och Länsstyrelsen för att få till en ökad trafiksäkerhet. Detta är något vi fortsatt ska prioritera.

Vi vill även göra något åt trafiksituationen på E20 där de flesta bilister vid vissa tidpunkter på dygnet upplever ett högt trafiktryck vid Hulanmotet. Därför vill Alliansen verka för ytterligare två nya avfarter/trafikmot, ett mellan Kastenhof och Hulan samt ett mellan Floda och Kastenhof där den förstnämnda prioriteras och det sistnämnda planeras på lång sikt.

För att kunna jobba hemifrån behövs det säkerställas att det finns tillgång till fiber i hela kommunen. En levande landsbygd är i allra högsta grad beroende av digital teknik. 1000 Mbit/s även på landsbygden ökar möjligheten att kunna jobba hemifrån. Det är dessutom en förutsättning för att klara framtidens välfärd. Vi vill att utmaningar och problem ska i första hand försöka lösas digitalt. Alliansen vill därför brådskande möjliggöra för fiberutbyggnad i hela kommunen.

Uppdrag och mål

- Bygg fler cykelvägar där Aspen-Jonsered samt Ingared-Nääsmotet, via Tollered, prioriteras i syfte att bygga ihop våra kommundelar samt möjligheten att transportera sig enklare mellan Lerums Kommun och Göteborg.
- Verka för ökad trafiksäkerhet på Härskogsvägen.
- Verka för två nya avfarter/trafikmot. Ett mellan Kastenhof och Hulan samt ett mellan Floda och Kastenhof där den förstnämnda prioriteras och det sistnämnda planeras på lång sikt.
- Verka för en utbyggnad av Västra Stambanan med två spår lokaliserat i en tunnel norr om Aspen.
- Brådskande möjliggöra för fiberutbyggnad i hela kommunen.

4.1.5 Personal

Under 2019 vill vi sätta ett extra stort fokus på vår viktiga personal. Vi konstaterar att personalen i vår kommun är en av våra absolut viktigaste resurser för att säkerställa den höga kvalitet inom välfärden som vi vill att vår kommun ska leverera. Genom att kontinuerligt följa upp och jobba med vår personals arbetssituation samt öka deras inflytande på sin egen arbetsplats skapar vi goda förutsättningar för att minska sjukfrånvaron och personalomsättningen. Kommunen behöver även fortsättningsvis använda sig av mer teknik inom hela omsorgen. Dagens höga tempo av digitalisering och hjälpmedelsutveckling öppnar upp för stora möjligheter. Teknik som gör livet enklare och tryggare för kommunens omsorgstagare och teknik som underlättar för personalens planering och arbete.

Idag byter människor arbetsplats och yrke oftare än tidigare. Att våra anställda söker utveckling genom nya arbetsuppgifter är i grunden positivt och därför ska verksamheterna ha en struktur som gör att ny personal introduceras på ett bra sätt. Varje arbetsplats ska utveckla ett klimat där kreativitet och idéutveckling står i fokus och där det premieras på olika sätt.

Uppdrag och mål

- Under 2019 ska sjukfrånvaron och personalomsättningen minska.
- Under 2019 ska inflytandet för kommunens personal stärkas på jobbet.

4.1.6 Näringsliv

Företag skapar jobb, motverkar utanförskap och bidrar till ovärderliga skatteintäkter som på ett ansvarsfullt sätt investeras i välfärden. 2019 är året då vi tar stora kliv mot ett bättre företagsklimat i vår kommun. 4 av 5 jobb skapas i små företag i vår kommun. Dessa jobb är viktiga då de dels bidrar till vår gemensamma välfärd, men också för att de bidrar till ekonomisk frihet, självständighet och meningsfullhet i vardagen för den anställda.

Med god kommunal service, bra infrastruktur och en professionell myndighetsutövning skapar vi goda förutsättningar för företag att växa och för nya etablera att sig i vår kommun och på så sätt att det skapas nya viktiga arbetstillfällen. Vår kommuns strategiska läge i en av Sveriges största arbetsmarknadsregioner gör vår kommun till en attraktiv plats att leva, bo och verka i. För att öka valfriheten för den enskilde medborgaren ska vi arbeta aktivt för fler privata och idéburna utförare inom vård, omsorg och skola.

Att kunna jobba där du bor är bra för människorna, miljön och kommunens välfärd. Därför vill vi stärka möjligheterna för nyetablering av företag som erbjuder nya lokala arbetstillfällen samt skapa goda förutsättningar för befintliga företag att växa. Genom att ta fram en strategi för hur kommunen på ett snabbt och smidigt sätt kan erbjuda planlagd mark, samt underlätta uppförandet av verksamhetslokaler, för näringslivsverksamhet underlättar vi möjligheten för såväl nyetablering som jobbskapande tillväxt i vår kommun.

Uppdrag och mål

- Under 2019 ska Lerums Kommun klättra på Svenskt Näringslivs Företagsklimatsranking samt SKLs insiktsranking i förhållande till 2018 års resultat.
- Till budget 2020 ska en ny modell för taxor och avgifter utredas. Syftet är att skapa en rättvisare modell där bland annat tillsynstaxor och avgifter baseras på utfört arbete istället för schablon.
- Utveckla ett nytt stöd till företagare som vill erbjuda lärlings- och praktikplatser på sin arbetsplats.
- Ta fram en strategi för hur kommunen på ett snabbt och smidigt sätt ska kunna erbjuda planlagd mark samt underlätta uppförandet av verksamhetslokaler för näringslivsverksamhet.

4.1.7 Miljö-Klimat-Hållbarhet

Vi måste göra det enkelt och lönsamt att göra rätt för klimatet. Vi ska inte lämna över en värld till våra barn som är fattigare än den vi ärvde av våra föräldrar. Därför måste de hållbara valen i människors vardag präglas av enkelhet och självklarhet. Vi måste minska vårt ekologiska fotavtryck, men också slå vakt om de unika möjligheter allemansrätten ger oss att under ansvar och hänsyn röra oss fritt i naturen.

Användningen av fossila bränslen måste fortsätta att minska i kommunen. Energirådgivning om energieffektivisering och alternativa energikällor till allmänhet och företag har stor betydelse. Förutsättningarna måste vi skapa i samverkan med invånarna. Alla måste ta små steg i rätt riktning. En miljöekonomisk och hållbar resurshushållning ska prägla kommunens agerande i alla delar. Vi ska fortsatt på ett ekonomiskt försvarbart sätt satsa på förnyelsebara energikällor som sol, vind, vatten och bioenergi.

Alliansen vill även möjliggöra ett återbruk i anslutning till den nya återvinningscentralen. Vi ser återbruket som ett viktigt steg för att minska det grova avfallet i kommunen och göra det enklare för människor att göra ett miljösmart och ekonomiskt val. Kreativa, miljömedvetna människor träffas på återvinningscentraler kombinerade med återbruk över hela landet för att förena nytta med nöje. Här kan en mötesplats skapas.

Vi vill säkerställa att det serveras bra mat till våra barn och äldre och vid upphandling av mat ska kommunen ställa samma krav på miljöhänsyn och djurskydd som det är på svensk livsmedelproduktion. Vi ska minska matsvinnet, både i tillagningen och från tallrik. Att stimulera till minskat matsvinn är en nödvändighet och har en positiv klimatpåverkan. Även att fortsatt öka kunskapen bland personal som köper in mat, tillagar och serverar mat i den offentliga sektorn för att främjar goda, säkra och sunda måltider är ett steg i rätt riktning.

Vi måste redan nu anpassa samhället till torka, fler och värre skyfall med översvämningar som följd. Därför vill vi säkerställa kommunens beredskap för klimatförändringar, avbrott i digital infrastruktur, vattentillgång m.fl. I vår kommun ska vi även alltid känna oss trygga i våra hem och när vi rör oss kring våra stationer, gator och torg. Därför är det dags att trygghetsfrågan prioriteras på den politiska agendan i Lerums Kommun. I Lerums kommun ska alla vara trygga, förutom tjuven!

Uppdrag och mål

- Säkerställ kommunens beredskap för klimatförändringar, avbrott i digital infrastruktur, vattentillgång m.fl.
- Kommunen ska utreda hur vi kan öka såväl den faktiska som den upplevda tryggheten på offentliga platser i vår kommun.
- Återvinningscentralen i Stenkullen ska möjliggöra återbruk.
- På ett ekonomiskt försvarbart sätt fortsatt satsa på förnyelsebara energikällor så som sol, vind, vatten och bioenergi.
- Vid upphandling av mat ska kommunen ställa samma krav på miljöhänsyn och djurskydd som det är på svensk livsmedelproduktion.
- Kommunen ska minska matsvinnet, både i tillagning och från tallrik i sina måltidsverksamheter.

4.1.8 Integration

Lerums Kommuns mottagande av nyanlända har varit en av vår kommuns största utmaning de senaste åren. Mottagandet har ställt stora krav på kommunen som har ett ansvar att ordna bostäder, utbildning och delvis försörjning till våra nyanlända. Detta har de senaste åren inneburit, och kommer också fortsatt innebära, hårt arbete för att säkerställa att våra nyanlända får de verktyg de behöver för att kunna bli en viktig byggsten till vårt gemensamma samhälle. Den närmsta tiden ser vi hur kommunens utmaningar kommer öka då den tvååriga statliga etableringsersättningen för nyanlända börjar röra sig mot sitt slut samtidigt som många nyanlända ännu inte kommit i sysselsättning. Detta kommer på sikt innebära en ökning av kommunens kostnader för försörjningsstöd samt kostnader för ytterligare behov av utbildnings- och arbetsmarknadsinsatser. Därför är det av högsta vikt att vi fortsätter satsa för att på bästa sätt säkerställa att varje individ erbjuds en relevant utbildning och god kunskap i det svenska språket, möjlighet till praktik och ett jobb att gå till som skapar en viktig egenförsörjning istället för bidrag. Tillsammans ska vi vara en kraft som öppnar dörrar i deras resa mot en hoppfull framtid och som motverkar utanförskap samt skapar möjligheter för fler att på bästa sätt bidra till vårt samhälle.

Uppdrag och mål

- Verka för att integrationsfrågan skall bedrivas via både frivilliga insatser, civilsamhället och kommunens arbete i nära samarbete.
- De bostäder som produceras för nyanlända ska omfattas av 50/50-principen, det vill säga att minst 50 procent av bostäderna ska erbjudas den ordinarie bostadsmarknaden.

4.1.9 Kultur

Kultur har stor betydelse för individens personliga utveckling. När människor tar del av kulturens alla uttrycksformer föds inspiration, kreativitet och idéer. Det är inte politikers uppgift att styra kulturen, däremot att förbättra förutsättningarna för konstnärligt skapande och för individens bildning.

I Lerums kommun bärs kulturlivet till stora delar upp av föreningslivet och andra delar av civilsamhället. Därför är det viktigt att föreningsstödet fortsätter att utvecklas, moderniseras och anpassas på sätt som passar de olika föreningarna och gem förutsättningar att stärka sina verksamheter.

Biblioteken och Kulturskolan är ryggraden bland de kommunala kulturverksamheterna. Biblioteken ska vara attraktiva mötesplatser för dem som vill läsa, lära, låna och inspireras till vidare läsning och studier. Bibliotekariernas kunskap och engagemang ska tas tillvara och vara en del av skolans undervisning. Kulturskolan ska stå för både bredd och spets och skapande i olika former ska erbjudas elever med olika intressen och skilda bakgrunder. Fokus i Kulturskolan ska vara att vidareutveckla ett attraktivt utbud, som lockar fler barn och unga.

Ett kommande kulturhus ska ge stöd och utveckling till kulturlivet i hela Lerums kommun. Genom att samla och samverka med medborgare, föreningar och andra aktörer ska kulturhuset säkerställa ett långsiktigt och rikt kulturliv i hela kommunen, som ett kulturnav.

Uppdrag och mål

- Vi ska fortsätta arbetet med att få ett kulturhus på plats inkl. lokaler till kulturskolan och eventuella framtida behov för gymnasiet.

4.1.10 Fritid

Motion och idrott är viktigt för att ha roligt och må bra, både fysiskt och psykiskt. Därför ska alla erbjudas en möjlighet att röra på sig och idrotta. För unga människor är fritids- och idrottslivet en viktig plattform för utveckling och för att träffa nya vänner. Därför är det viktigt att fler ges möjlighet att sysselsätta sig med fritidsaktiviteter de brinner för eller vill testa på. Det gäller oavsett om man vill nå elitnivå inom sin idrott eller om man bara vill samla ihop sina vänner för att meka med sin moped. Kommunens förskolor, skolor och stöd- och omsorgsverksamheter ska erbjuda och uppmuntra idrott, rörelse och motion. Idrottsanläggningar ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning, både utövare och publik.

Vi har ett fantastiskt idrotts- och föreningsliv i Lerums kommun, som ska stödjas på det sätt som passar föreningarna bäst. Tillsammans med idrottsföreningarna ska en vision och en strategi för idrottslivet i Lerums kommun tas fram.

Uppdrag och mål

- En fullskalig idrottshall med tillgång för gymnastikverksamhet ska byggas i Gråbo.
- Förutsättningar för en terrängbana på Nääs och/eller en utomhusarena för hästsport på nationell tävlingsnivå ska utredas.
- Ridvägsarbetet ska stödjas.
- Vi ska möjliggöra för en fritidsgård i Sjövik.
- Förutsättningarna för en ny simhall ska utredas.
- Förutsättningarna för en ny ishall ska utredas.
- Förutsättningarna för en ny tennishall i Lerum med fokus på föreningslivets normala lokalkostnader ska brådskande klargöras.

5 Budgetmodell

Antagen budgetmodell präglas av dialog och helhetsperspektiv och kan beskrivas i ett antal faser. Den första fasen är *startfasen* då kommunen utifrån december månads skatteunderlagsprognos, framtagna av Sveriges kommuner och landsting, SKL sammanställer den förväntade totalramen för planperioden. Utifrån den totala ramen beräknas verksamhetens totala ramar fram i enlighet med kraven för god ekonomisk hushållning som kommunen antagit.

I den påföljande *underlagsfasen* arbetar både de förtroendevalda och förvaltningen med att analysera relevanta styrdokument för att bedöma hur dessa ska påverka budget och respektive sektors ramar kommande år. Arbetet pågår fram till boksluts – och budgetberedningen, vilket är ett tillfälle i februari kommunstyrelsens arbetsutskott samlas och ägnar sig åt föregående års bokslut och resultat samt kommande periods budget.

Prioriteringsfasen sker under själva boksluts- och budgetberedningen. Under två dagar gör kommunstyrelsens arbetsutskott sina avväganden och prioriterar vad kommunen ska åstadkomma under kommande år. Kommunstyrelsens arbetsutskott ger förvaltningen i uppdrag att sätta siffror på och därmed förverkliga den beställning som boksluts – och budgetberedningen resulterat i.

Därmed går arbetet in i *förverkligandefasen*. Utifrån beställningen tas ett budgetförslag fram. Förvaltningens arbete pågår år 2018 fram till 11 april och resulterar i förvaltningens förslag till budget. Förslaget överlämnades formellt till de politiska partierna för kompletteringar, ändringar eller omprioritering. År 2018 är ett valår, vilket påverkar *beslutsfasen*. Vanligtvis fattas beslut om budget av kommunfullmäktige i juni men år 2018 fattar kommunfullmäktige beslut om budget först i december 2018. Detta år har därför hänsyn tagits till senare skatteunderlagsprognoser än normalår.

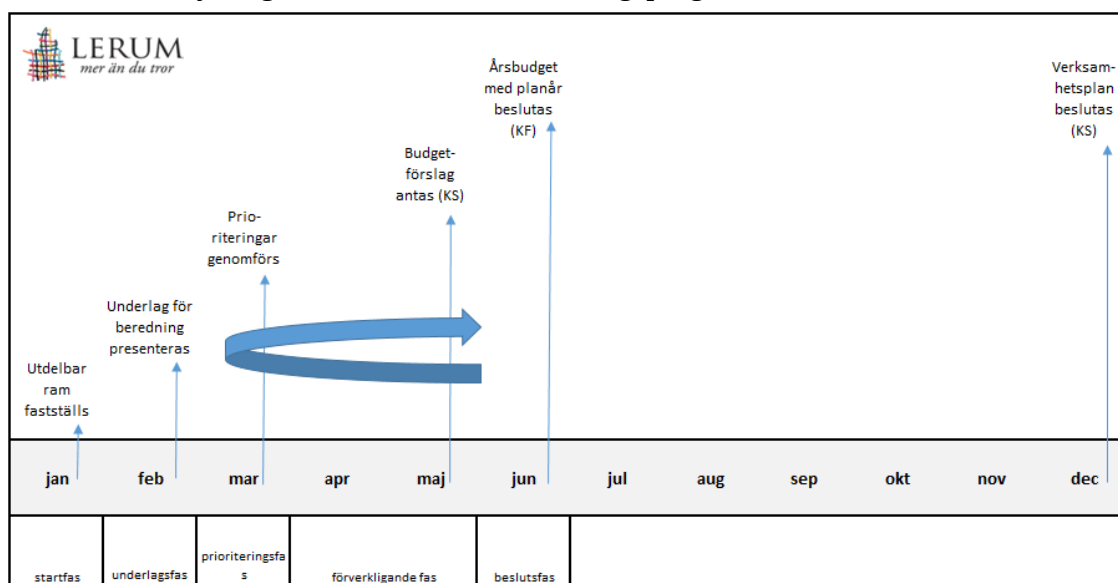

Bild av ordinarie budgetprocess

6 Lerums totala ram

6.1 Omvärld

I en kommunal budgetprocess är det viktigt att ta del av och försöka hantera de omvärldsfaktorer som påverkar kommunens ekonomi och verksamhet, både på kort och på lång sikt. Befolkningsutveckling, statistiska nyckeltal, omvärldsanalys och hur den nationella och internationella ekonomin utvecklas är viktiga faktorer.

I kommunens omvärldsrapport lyfts relevanta trender och observationer. Inför 2019 års budget har försörjningskvoten till följd av åldrande befolkning, ökad urbanisering och digitalisering, varit särskilt i fokus.

Åldrande befolkning

Den äldre delen av befolkningen i Sverige och i flertalet andra länder i västvärlden fortsätter att öka både i antal och i andel. År 2050 kommer antalet människor på jorden som är äldre än 60 år att ha tredubblats från idag, och kommer för första gången någonsin i människans historia att överstiga antalet som är yngre än 15 år. Mycket beror detta på att vi lever längre, i Sverige i genomsnitt snart 90 år. Göteborgsregionens andel äldre i jämförelse med andelen personer i arbetsför ålder fortsätter öka vilket leder till större omsorgsbehov och ökade kostnader i båda ändar av åldersspannet. Den statliga etableringsersättningen till nyanlända upphör efter två år och för dem som inte kommit i sysselsättning uppstår ett behov av försörjningsstöd som initialt ökar kommunens kostnader för integration vid sidan av utbildnings- och arbetsmarknadsinsatser.

Urbanisering och befolkningsökning

Urbanisering är en stark global trend och 2050 beräknas 70 procent av världens befolkning bo i städer. Sverige är ett av de länder i västvärlden som har snabbast urbanisering. Allt fler bor i storstadsregionernas pendlingsorter, vilka har en betydande befolkningstillväxt särskilt i närhet till knutpunkter och stationer. Lerum samverkar med övriga kommuner runt Göteborg för att regionen ska vara attraktiv samtidigt som den utvecklas i en hållbar riktning. Lerum ansvarar för sin del av regionens mål för befolkningstillväxt och därför behövs bibehållen eller ökad byggtakt för bostadsförsörjningen.

Hållbarhet, digitalisering och innovation

De kostnadsgap som väntar välfärdssektorn kan bland annat bemötas med ökad digitaliseringstakt vilket på sikt kan medföra effektivisering och besparingar. Samtidigt förutsätter detta digital infrastruktur, organisationskultur och processer som fungerar med utvecklingsarbetet. Arbetet med att på allvar påbörja resan mot en digitaliserad, förenklad och förbättrad verksamhet synliggörs i förvaltningens förslag i och med en satsning av totalt tre miljoner kronor i budgetmedel för ett kommungemensamt arbete.

Utifrån ett visionsperspektiv behövs alltså ett aktivt hållbarhetsarbete, inte minst satsningar för ökad social hållbarhet. Innovationstakten i kommunens verksamheter, i samverkan med akademien samt privat och idéburen sektor behöver öka för att bidra med lösningar på gemensamma samhällsutmaningar.

6.2 Befolkning

Den förväntade befolkningsutvecklingen utgör grunden för beräkning av kommunens förväntade skatte- och statsbidragsutveckling. Befolkningsutvecklingen ger även en första bild av periodens förväntade kostnadsökningar.

Årligen sammanställs en befolkningsprognos som används för att kunna prognostisera skatte- och statsbidragsutveckling och planera verksamheten. 2018 års befolkningsprognos visar en högre befolkningstillväxt än tidigare prognoser visat. Befolkningsökningen prognostiseras nå sin kulmen år 2021. Den ökande tillväxttakten uppstår delvis på grund av färdigställandet av nya bostäder i kommunen. Det finns dock en viss grad av osäkerhet i den tänkta genomförandetakten i byggandet av bostäder. Förvaltningen väljer därför att använda en lägre och jämnare tillväxttakt för att prognostisera skatte- och statsbidragsutvecklingen. För år 2019 förväntas befolkningsökningen vara 1,67 procent och för åren 2020-2022 används en genomsnittlig ökningstakt på 1,5 procent vid beräkningar.

befolkningsutveckling	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
utfall	40 181	40 692	41 510					
prognos				42 084	42 787	43 604	44 487	45 312
ökning mot föregående år, antal	410	511	818	574	703	817	883	825
ökning mot föregående år, %	1,03%	1,27%	2,01%	1,38%	1,67%	1,91%	2,03%	1,85%
budgeterad årlig ökning, %					1,67%	1,50%	1,50%	1,50%

Källa: Lerums kommun befolkningsprognos 2018-04-16

Den förväntade befolkningsökningen de kommande fem åren innebär inga stora förändringar i den totala strukturen för invånarna. Lerum kommer fortsätta att vara en relativt ung kommun befolkningsmässigt, med en medelålder strax över 39 år. Det är ett par år lägre än landet i genomsnitt. De kommande fem åren förväntas invånarantalet öka i så gott som samtliga åldersgrupper. I relativa tal sett ökar grupperna 80 år och äldre samt ungdomar 16-18 år kraftigast med 21-23 procent. Grupperna som ökar minst är de i åldrarna 19-24 år samt 65-79 år där ökningen är ca 5 respektive 0 procent. De stora grupperna med barn 0-15 år förväntas öka med 8 till 10 procent de kommande fem åren befolkningsprognosen: förändringen från 2018 till 2022

År	2018	2019	2020	2021	2022	
0	459	474	490	507	520	13%
1-5	2 925	2 950	2 977	3 052	3 128	7%
6-15	6 449	6 602	6 742	6 836	6 945	8%
16-18	1 614	1 689	1 775	1 857	1 920	19%
0-18	11 447	11 715	11 984	12 252	12 513	9%
19-24	2 390	2 368	2 407	2 486	2 552	7%
25-64	20 767	21 117	21 544	21 996	22 421	8%
19-64	23 157	23 485	23 951	24 482	24 973	8%
65-79	5 591	5 642	5 638	5 636	5 596	0%
80-89	1 598	1 626	1 695	1 758	1 864	17%
90-w	292	320	338	358	366	25%
65-	7 481	7 588	7 671	7 752	7 826	5%
Summa	42 084	42 787	43 604	44 487	45 312	

6.3 Skatter och generella statsbidrag

Kommunens främsta inkomstkälla är skatteintäkter och generella statsbidrag. Skatteintäkter och generella statsbidrag påverkas av befolkningsökning och av konjunktur. Lerums kommun följer SKLs prognoser, men kompletterar SKLs prognos med en egen bedömning av befolkningsprognos.

Svensk ekonomi är sedan några år tillbaka inne i en högkonjunktur som förväntas kulminera år 2019. Det förväntas medföra en uppbromsning av skatteunderlagstillväxten. Det innebär att för Sverige som helhet riskerar ett glapp att uppstå mellan kommunsektorns intäkter och de växande behov av skola, vård och omsorg som en snabb befolkningsutveckling för med sig. Samma situation gäller för Lerum.

Nedan framgår Lerums uppdaterade prognoser för skatte- och statsbidragsutveckling 2019-2022. Den uppdaterade prognosen för skatte- och statsbidragsutveckling baserar på en befolkningsökning på 1,67 procent år 2019 och sedan en genomsnittlig tillväxtprocent på 1,5 procent under planperioden 2020-2022.

Prognos 181019	budget 2018	Prognos 2019	Prognos 2020	Prognos 2021	Prognos 2022
Skatter	2 072	2 142	2 225	2 322	2 436
Generella statsbidrag	237	293	311	311	303
Summa	2 309	2 434	2 536	2 633	2 738
Procentuell ökning mot budget	3,96%*	5,43%	4,18%	3,82%	3,99%

*jmf med budget 2017

Källa: Sveriges kommuner och landsting (SKL) skatteprognos per oktober justerad med egna antaganden om tillväxttakt.

Lerums kommun har haft en period med en högre procentuell tillväxttakt än jämfört med rikets genomsnittliga ökningstakt. Åren 2019-2022 förväntas den årliga ökningen kulminera år 2019 på över fem procent, för att sedan mattas av och lägga sig runt knappt fyra procent årligen. Det kan jämföras med riket, där ökningstakten i skatteunderlaget totalt ligger mellan 3,6–3,2 procent under hela planeringsperioden.

6.4 Bruttonationalprodukt (BNP) och konjunktur

Den ekonomiska tillväxten mätt som förändring av BNP påverkar kommunens prognostiserade skatteintäkter och har därmed inverkan på Lerums ekonomiska utveckling. Således påverkar den planeringen.

BNP	2017	2018	2019	2020	2021
Procentuell utveckling	2,7	2,9	2,4	1,6	1,4

Källa: Sveriges kommuner och landsting (SKL), cirkulär 18:5 (2018-02-15)

BNP förväntas fortsätta utvecklas med minskande procentuell ökning under hela perioden år 2017– 2021. Den tidigare pågående högkonjunkturen övergår till ett läge med konjunkturrell balans.

Svensk ekonomi är inne i en högkonjunktur och SKLs bedömning är att BNP växer med närmare 3 procent 2018. Inhemsk efterfrågan förväntas försvagas under 2019, men samtidigt blir utvecklingen i omvärlden något bättre. Svensk BNP bedöms växa något långsammare 2019. Högkonjunkturen når då sin topp och resursutnyttjandet i svensk ekonomi börjar försvagas. I och med att antalet arbetade timmar inte ökar alls nästa år sker det en snabb uppbromsning av skatteunderlagstillväxten. Det innebär att ett betydande glapp riskerar uppstå mellan kommunsektorns intäkter och de kraftigt växande behov av skola, vård och omsorg som den snabba befolkningsutvecklingen för med sig. År 2019 förväntas tillväxten i investeringarna växla ned. Det är framförallt bostadsbyggandet som inte längre kan växa i samma takt. Sammantaget innebär det att SKL räknar med att kalenderkorrigerad BNP växer med knappt 2,9 procent i år, med 2,4 procent 2019 och med 1,6 procent 2020.

6.5 Prisutveckling

Konsumentprisindex (KPI) förändring speglar hur prisläget utvecklas. En stor del av kommunens inköp av varor och tjänster påverkas av förändringen av KPI. SKL och Konjunkturinstitutet (KI) prognostiserar följande procentuella förändringar av KPI.

KPI	2017	2018	2019	2020	2021
SKL	1,8	1,6	2,3	2,9	2,6
KI	1,8	1,7	2,3	2,9	2,7

Källa: Prognosjämförelser 2015-2020 per 2018-03-14 på www.konj.se/publikationer/konjunkturlaget/prognosjämförelse

Både SKL och Konjunkturinstitutet skriver ned sina tidigare prognoser av förväntad tillväxt av KPI för år 2019. Dock skriver SKL upp prognosen marginellt för år 2020. Prisutvecklingen inom verksamheterna hanteras inom det totala index som ramarna skrivs upp med.

7 God ekonomisk hushållning

7.1 God ekonomisk hushållning ur ett verksamhetsperspektiv

För att nå god ekonomisk hushållning inom kommunens verksamhet ska all verksamhet planeras och bedrivas ur tre perspektiv:

- God ekonomisk hushållning ur ett *generationsperspektiv*: kommunens verksamhet ska bedrivas på ett sätt som säkerställer att kommande generationer får en bra kommunal service.
- God ekonomisk hushållning ur ett *resursutnyttjandeperspektiv*: kommunens verksamhet ska bedrivas på ett kostnadseffektivt sätt, så att maximal nytta erhålls med minsta möjliga resursåtgång. Det ställer krav på kommunen att ständigt utveckla och förbättra den verksamhet som bedrivs.
- God ekonomisk hushållning ur ett *måluppfylleseperspektiv*: de resurser som finns tillgängliga ska användas på ett sätt som gör att verksamheten når kommunens övergripande mål och inriktning.

Generationsperspektivet och resursutnyttjandeperspektivet förutsätts ligga till grund för kommunfullmäktiges mål vilket medför att måluppfylleseperspektivet är det styrande perspektivet för den verksamhet som planeras och genomförs.

7.2 God ekonomisk hushållning ur ett finansiellt perspektiv

Lerums kommuns modell för god ekonomisk hushållning utgår från jämförelse med vald kommungrupp. Mål anges för ett antal finansiella nyckeltal med kommungruppen Göteborgsregionen (GR). GR består av tretton kommuner. Jämförelse och analys sker med utgångspunkt från historiskt utfall, nutid och prognoser. De finansiella nyckeltal som används är soliditet, långfristiga skulder per invånare och nettokostnadsandel. Soliditet och långfristiga skulder omfattar kommunkoncernen och nettokostnadsandel avser enbart kommunen. I soliditetsmättet ingår ansvarsförbindelsen (avsättning för pensionsåtaganden).

Förvaltningen ska även i fortsättningen följa utvecklingen mot landets 25 procent bästa kommuner samt mot förortskommunerna.

Analys av kommunens nuläge ur ett finansiellt perspektiv

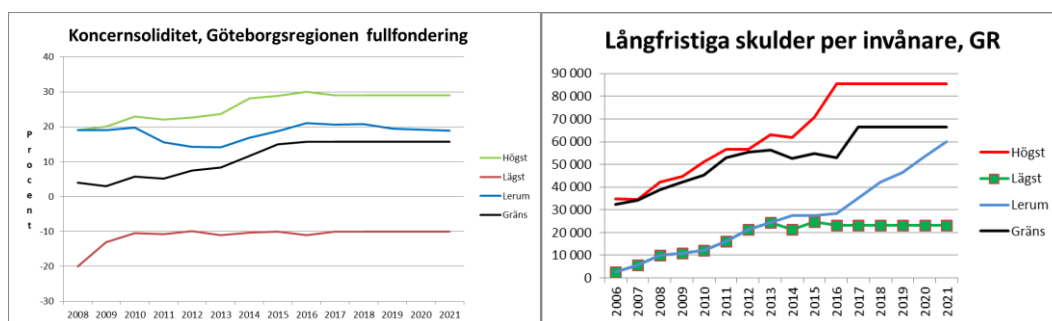
Kommunen har stora investeringsbehov inom skola, barn- och äldreomsorg samtidigt som konjunkturen är stark. Under 2014-2016 har kommunen haft en god resultatutveckling på 104 miljoner kronor år 2014, 69 miljoner kronor år 2015 och 85 miljoner kronor år 2016. År 2017 landar resultatet något lägre på 48 miljoner kronor. De höga resultaten och den lägre investeringstakten än budgeterat har gjort att kommunen och kommunkoncernen uppfyllt uppsatta finansiella mål under perioden.

Budgeterad soliditet år 2018, justerad för balanspostförändring från år 2017, uppgår till 20,7 procent inklusive ansvarsförbindelsen. Enligt föreslagen budget som följer de

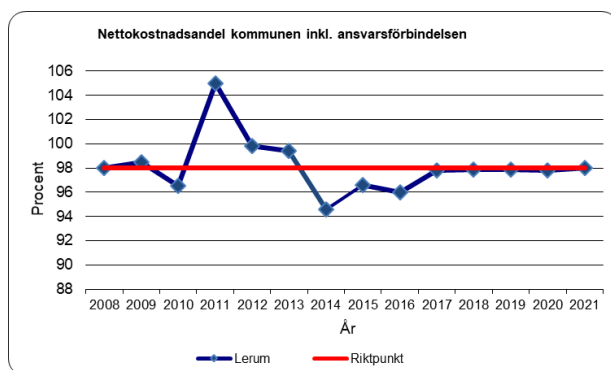
finansiella målen för år 2019 uppgår 2019 års soliditet till 19,5 procent. Soliditeten under planåren 2020 och 2021 beräknas uppgå till 19,2 respektive 18,9 procent. Kommunens mål vad avser soliditet uppfylls under budget- och planperioden.

Lerums kommuns långfristiga skulder per invånare uppgick i bokslut 2017 till 35 054 kronor. Enligt budget för 2019-2021 kommer den externa upplåningen att öka år 2019 till 46 561 kronor per invånare, år 2020 till 53 627 kronor per invånare och år 2021 kommer långfristiga skulder per invånare uppgå till 60 132 kr per invånare. Kommunens mål vad avser långfristiga skulder per invånare bedöms uppnås under perioden.

I nedanstående diagram redovisas kommunkoncernens soliditet och långfristiga skulder i förhållande till Göteborgsregionens kommuner. Den svarta linjen avser den gräns som inte får underskridas respektive överskridas om de långsiktiga målen skall uppnås.

Budgetförslaget innebär ett resultat på 49 miljoner kronor år 2019, 56 miljoner kronor år 2020 samt 52 miljoner kronor år för 2021. Totalt innebär detta att nettokostnadsandelen uppgår till 98,0 procent för år 2019 och 97,8 procent år 2020 samt 98,0 procent år 2021. Den genomsnittliga nettokostnadsandelen under en tioårsperiod (2012-2021) uppgår till 97,6 procent. Den genomsnittliga nettokostnadsandelen under perioden 2008-2021 uppgår till 98,1 procent. Kommunens mål/riktpunkt vad avser en nettokostnadsandel om 98,0 procent under en 10 årsperiod uppfylls vid planperiodens slut då nettokostnadsandel förväntas uppgå till 97,6 för 10 årsperioden.

8 Sektorsramar

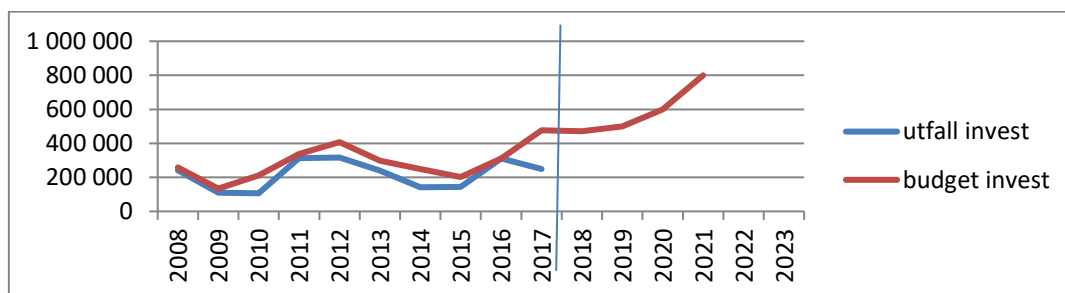
Fördelningen av sektorsramar utgår från följande antaganden och bedömningar:

8.1 Internränta

SKL ger årligen förslag på internränta vilken återspeglar den totala genomsnittliga lånekostnaden för hela kommunsektorn. År 2019 bedöms upplåningskostnader vara lägre än de fasträntelån som förfaller. Det leder till förväntan om att den genomsnittliga upplåningskostnaden sjunker. SKL föreslår därmed en sänkning av den generella internräntan med 0,25 procentenheter, från 1,75 procent till 1,5 procent. Det är viktigt att varje kommun gör en egen bedömning av genomsnittlig räntekostnad för extern upplåning. Lerums kommuns tidigare års bedömning om att avvika från SKL och ha en internränta på 2,0 procent har våren 2018 reviderats till att följa SKLs rekommendation. Internränta år 2019 blir 1,5 procent.

8.2 Kapitalkostnader

Lerums kommuns planerade investeringstakt ökar. Detta kommer att få effekter för driften, bland annat via ökade kapitalkostnadsökningar som måste täckas av resurser i driften. Diagrammet visar hur investeringsbehovet baserat på befolkningsprognosen slår.

Samtliga verksamheter hanterar ökade kapitalkostnader via antingen effektiviseringar och/eller med hjälp av indexuppräknings av ram.

8.3 Löneutveckling

Flera av avtalsområdena omförhandlas under 2019-2021 och nya avtal förväntas tecknas varför kostnadsbilden är något osäker. Bedömningen vad gäller avtalsrörelsen framåt är att den kommer att hålla sig på liknande nivåer. Utöver den årliga löneöversynen - utan garanterade löneökningar för anställda - påverkas Lerums kommun av marknadsläget och möjligheterna att rekrytera. Prognoserna visar på fortsatt bristande tillgång på de kompetenser som kommunen efterfrågar, vilket rimligtvis också kommer påverka löneutvecklingen. Samtliga löneökningar hanteras via antingen effektiviseringar och/eller indexuppräknings av ram.

8.4 Grundindex

I arbetet med att skapa ramar för varje sektor finns ett flertal moment. Det första som sker är ett framtagande av förslag på grundindex. Grundindex är en indexuppräkning av samtliga sektors befintliga ramar. Grundindex är lika för alla sektorer. Grundindex är inte tänkt att täcka samtliga kostnadsökningar mellan åren, utan är ett komplement ihop med effektiviseringar och verksamhetsförändringar för att möta kommande års kostnadsutveckling.

Samtliga sektorer får tilldelat ett grundindex på 2,8% som sedan kompletteras med riktade resurser och dessutom kompletteras med extra tillskott pga förbättrad skatteprognos. Dock kompletteras stab och utveckling med en omfördelning av resurser till kärnverksamheterna

8.5 Central Budgetpost

I samband med att grundindex beräknas måste ställningstagande tas om det ska finnas budget för centrala, gemensamma poster som inte tillfaller en specifik sektor. En sådan är budget för resultatreglering. År 2019 är detta den enda post som budgeteras central. Enligt antagen anvisning ska budgetmedel årligen avsättas centralt för resultatreglering. År 2019 bedöms denna nivå till tre miljoner kronor. I budget 2019, 2020 respektive 2021 reserveras 10 miljoner kronor. Beslut om fördelning av dessa pengar sker av kommunstyrelsen.

8.6 Familjecentraler

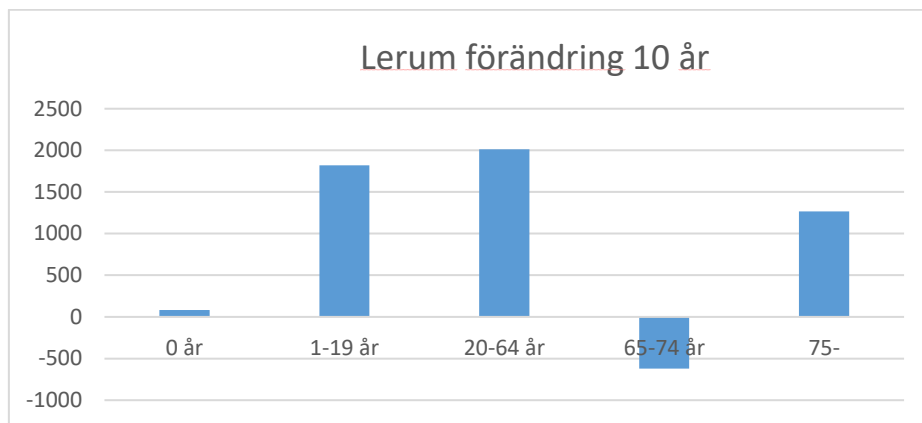
Under 2019 ska Lerums Kommun arbeta sektorövergripande med åtgärder för att tidigt fånga upp och motverka psykisk ohälsa. Därför vill vi rikta 4 miljoner kronor till att starta en familjecentral i Lerum samt utveckla den öppna förskolan till en familjecentral i Floda.

8.7 Jubileumsåret

2019 är året då Lerums Kommun fyller 50 år. Därför ska vi under 2019 genomföra ett gemensamt firande under kommunens jubileumsår. Medel för jubileumsåret fördelas inom ramen för det reserverade utrymmet.

8.8 Målgruppsanpassning

Tidigare har beskrivit hur befolkningsprognosen totalt påverkar Lerums kommuns ramar. Den befolkningsökning som ger ökade skatteintäkter kan brytas ned till olika åldersgrupper. På tio års tid ligger följande förväntade förändringar av de olika ålderskategorierna.

Det står klart att flera av grupperna ökar, men att gruppen unga och äldre ökar allra mest. Förvaltningen föreslår därför tre miljoner kronor till Sektor lärande och två miljoner kronor till Sektor stöd och omsorg som riktas direkt till sektorernas verksamheter, för att bemöta det ökade behov av välfärd som uppstår i och med befolkningsökningen.

8.9 Nyckeltal

Under år 2017 arbetade Lerums kommun med att ta fram bilder av kommunen via officiella nyckeltal. Nyckeltalen jämför Lerum med andra kommuner och visar hur våra kostnader och verksamheter utfaller i relation till andra. Sammanfattningsvisade nyckeltal för standardkostnader (som baseras på utfall år 2016) att Sektor stöd och omsorg ligger högre än andra kommuner vad gäller äldreomsorgen. Sektor lärande ligger däremot lägre än andra kommuner exempelvis vad gäller kostnader inom gymnasieundervisningen. Utifrån den bild som nyckeltalen visar väljer förvaltningen att föreslå att fem miljoner kronor omfördelas till Sektor lärande från Sektor stöd och omsorg.

8.10 Sektorsramar

Totalt kan sektorernas ramar justeras med totalt 92 mnkr mellan år 2018 och år 2019.

sektorernas utveckling (mnkr)	budget 2015	budget 2016	budget 2017	budget 2018	förslag i mnkr	förslag i %	budget 2019
Samhällsbyggnad	99	109	125	138	6	4,3%	144
Lärande	1 120	1 166	1 197	1 238	57	4,6%	1 295
Stöd och omsorg	666	705	736	761	26	3,4%	787
Stab och utveckling	141	144	153	162	3	1,9%	165
totalt sektorer*	2 025	2 124	2 211	2 299	92		2 391

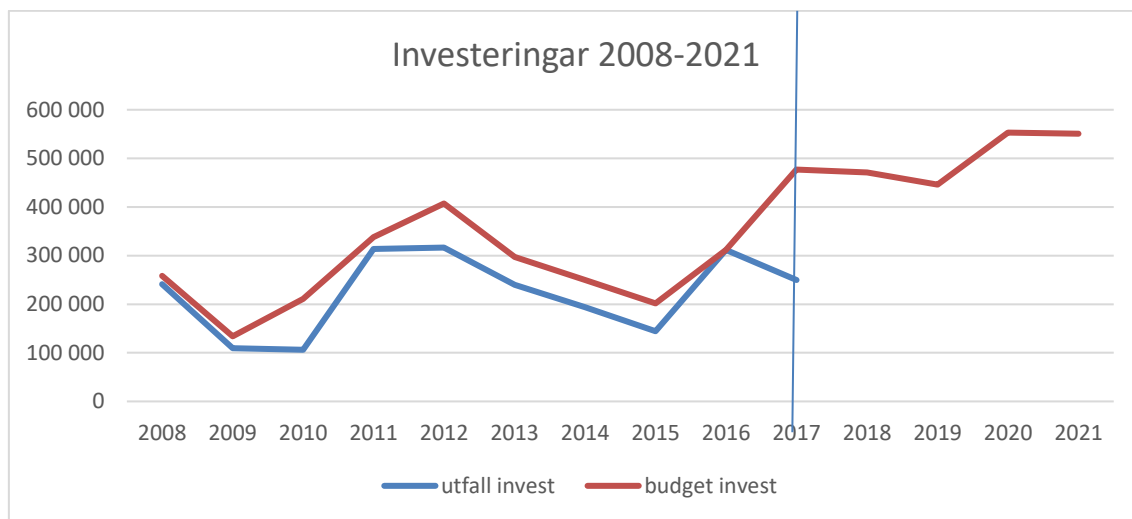
* obs ej totala ramen, enbart sektorer dvs exklusive finansförvaltning mm

kommunens resultat	-28	-35	-53	-48			-49
--------------------	-----	-----	-----	-----	--	--	-----

9 Investeringar och nyupplåning

9.1 Bakgrund

Sedan år 2015 har den genomsnittliga planerade investeringsnivån i Lerums kommun stigit. Historiskt sett utfaller årligen cirka 80 procent av de planerade investeringarna. År 2017 var utfallet betydligt lägre, vilket i huvudsak berodde på att två större investeringsprojekt senarelades. Tabellen nedan visar budget och utfall år 2008 till år 2017. För år 2018 visas antagen budget. För åren 2019 – 2021 syns en förväntad årlig tillväxttakt på 1,5 procent vilket speglar den prognostiserade ökade takten i befolkningsökningen under dessa år.

9.2 Finansiellt mål

Investeringstakten påverkas av kommunens finansiella mål och långfristiga skulder per invånare. För att uppfylla beslutat finansiellt mål för långfristiga skulder per invånare medges ett totalt utrymme på 1,1 miljarder kronor år 2019-2021. Under denna period med en så stark förväntad tillväxt krävs ett ställningstagande till det finansiella målen. Den totala investeringsplanen uppgår just nu till totalt ca 1,5 miljarder kronor för perioden 2019-2021.

9.3 Behoven 2019-2021

Investeringsbudget i Lerums kommun omfattar både pågående investeringar och förslag på tänkbara framtida investeringar i verksamhetslokaler och övrigt. Investeringsbudget baseras till stor del på senast antagen lokalresursplan. Enligt nuvarande lokalresursplan kommer satsningar på nya förskolor och skolor vara påtaglig åren 2019-2021 och även framåt. Budgetmässigt år 2019 är det ensamt allra största projektet ny idrottshall med garage vid Lerums gymnasium.

En följd av investeringar i verksamhetslokaler är att även behovet av infrastrukturinvesteringar ökar. I takt med nyproduktion och/eller utbyggnader av fastigheter behövs nya trafiklösningar och utbyggnad av vatten- och avloppsnätet.

En sammanställning av det totala behovet baserat på beräkningar gjorda utifrån antaganden av investeringskalkyler bifogas.

9.4 Nyupplåning

Den genomsnittliga nettoinvesteringen per invånare under perioden 2006-2016 uppgick till 5 390 kronor. Den genomsnittliga självfinansieringsgraden av investeringar uppgick under perioden till ett genomsnitt av 73 procent. Nedan följer en uppställning av effekterna för låneskuldens utveckling enligt investeringsplanerna för budget 2019-2021.

Planerade investeringar enligt budget 2019-2021:

Mnkr	Budget 2017	Budget 2018	förslag 2019	förslag 2020	förslag 2021
Budgeterad nettoinvestering	477	471	446	552	551
Budgeterad nyupplåning	300	289	233	337	322

Ger följande utveckling av den totala låneskulden:

Mnkr	Budget 2017	Budget 2018	förslag 2019	förslag 2020	förslag 2021
Budgeterad nyupplåning	200	289	233	337	322
Låneskuld	1 088	1 376	1 609	1 946	2 268

10 Finansiella rapporter

10.1 Driftsredovisning

Verksamhet (mnkr)	VP 2018	Budget 2019	Budget 2020	Budget 2021
Skattefinansierad verksamhet				
Kapitalkostnadsökning	3			
Resultatreglering	10	3	3	3
Reserverat utrymme	9	10	10	10
Summa	22	13	13	13
Stab och utveckling	162	165	165	165
Samhällsbyggnad	138	144	151	156
Lärande	1 238	1 295	1 347	1 397
Stöd och omsorg	761	787	821	852
Summa	2 299	2 391	2 484	2 570
Finansförvaltningen	-75	-35	-37	-28
<i>varav jämförelsestörande poster</i>	<i>-16</i>	<i>-16</i>	<i>-16</i>	<i>-16</i>
summa	2 246	2 369	2 460	2 555

*Prognosens utrymme påverkas även av justering av för finansiella poster (pensioner, finansnetto)

10.2 Resultatbudget

(mnkr)	VP 2018	Budget 2019	Budget 2020	Budget 2021
Drift				
Verksamhetens nettokostnader	-2 122	-2 241	-2 328	-2 419
Avskrivningar	-124	-128	-132	-136
Verksamhetens nettokostnader	-2 246	-2 369	-2 460	-2 555
Skatter	2 072	2 141	2 225	2 322
Generella statsbidrag	237	293	311	311
Finansiella intäkter	7	8	8	8
Finansiella kostnader	-22	-24	-28	-34
Resultat före extraordinära	48	49	56	52
Extraordinära intäkter	0	0	0	0
Extraordinära kostnader	0	0	0	0
Resultat	48	49	56	52
Nettokostnadsandel	97,9%	98,0%	97,8%	98,0%

10.3 Finansieringsbudget

(mnkr)	2018	2019	2020	2021
Drift				
Årets resultat	48	49	56	52
Justering för av- och nedskrivningar	124	128	132	136
Förändring pensionsskuld inkl löneskatt	-12	14	6	20
Just. för övr. ej likviditetspåverkande poster	0	0	0	0
Förändring kortfristiga fordringar	0	0	0	0
Förändring förråd och lager	0	0	0	0
Förändring kortfristiga placeringar	15	15	15	15
Förändring kortfristiga skulder	0	0	0	0
Förändring likvida medel drift	175	206	209	223
Investeringar				
Förvärv materiella anläggningstillgångar	-471	-446	-553	-551
Försäljning materiella anläggningstillgångar	0	0	0	0
Förvärv exploateringstillgångar	0	0	0	0
Övriga ej rörelsepåverkande poster	0	0	0	0
Förändring likvida medel investeringar	-471	-446	-553	-551
Finansiering				
Nyupptagna lån	289	233	337	322
Amortering av skuld	0	0	0	0
Ökning långfristiga fordringar	0	0	0	0
Minskning långfristiga fordringar	7	7	7	7
Förändring likvida medel finansiering	296	240	344	329
Förändring av likvida medel	0	0	0	1

10.4 Balansräkningsbudget

(mnkr)	justerad * budget 2018	Budget 2019	Budget 2020	Budget 2021
Tillgångar				
Materiella och immateriella anläggningstillgångar	2 605	2 923	3 344	3 759
Finansiella anläggningstillgångar	267	260	253	246
Omsättningstillgångar	600	585	570	556
Summa tillgångar	3 472	3 768	4 167	4 561
Eget kapital, avsättningar och skulder				
<i>Eget kapital</i>				
Balanserat resultat	574	622	671	727
Årets resultat	48	49	56	52
Avsättningar	872	886	892	912
<i>Skulder</i>				
Långfristiga skulder	1 534	1 767	2 104	2 426
Kortfristiga skulder	444	444	444	444
Summa eget kapital, avsättningar och skulder	3 472	3 768	4 167	4 561

10.5 Investeringsbudget

Sammanställning av framtagna investeringsplaner 2019-2021 och beräknat investeringstak genererat utifrån kommunens antagna finansiella mål.

Genomförandetakten är neddragen med 20 procent för planperioden 2019-2020.

Verksamhet	investerings- budget 2018 2018	framtagna investerings- förslag 2019	framtagna investerings- förslag 2020	framtagna investerings- förslag 2021
Stab och utveckling	3 300	2 010	2 010	2 510
sektor Lärande	27 200	12 500	12 500	12 500
sektor Stöd och omsorg	5 850	7 100	4 400	5 700
sektor Samhällsbyggnad	552 405	535 350	672 400	668 600
Totalt	588 755	556 960	691 310	689 310
20% neddragning 2018 -2021	-117 751	-111 392	-138 262	-137 862
totalt inkl 20% neddragning 2019-2021	471 004	445 568	553 048	551 448
Investeringstak		300 000	300 000	500 000

10.6 Exploateringsbudget

Slutredovisas år	Projekt	mnkr Summa
2018	Öxeryd Stillestorp	16,0
2019	Skiffervägen Lilla Bråta Herrgårdsbacken Norra Hallsås	16,0
2020	Resecentrum Floda centrum blå torget	16,0
2021	Floda Centrum Missionskyrkan Gråbo Centrum	16,0

11 Bilagor

11.1 VA och renhållning

Resultatbudget (mnkr)	Budget 2018	Budget 2019	Budget 2020	Budget 2021
VA				
Totala intäkter		-82,0	-85,0	-88,0
Totala kostnader		84,8	87,8	90,8
Taxefinans. verksamh. VA	2,8	2,8	2,8	2,8

Resultatbudget (mnkr)	Budget 2018	Budget 2019	Budget 2020	Budget 2021
Renhållning				
Totala intäkter		-36,5	-38,4	-39,5
Totala kostnader		37,0	38,9	40,0
Taxefinans. verksamh. Renh	0,5	0,5	0,5	0,5